

Ad prob. 2^{am}. N. quod periculo alterum liberare debeat, qui petit periculi pretium. Numquid mercatores ob suscepta in se pericula merito majoris aestimant merces, quin tamen alios periculo liberent? Cives certe, qui ab his emunt, nunquam habuerunt animum pro se illa pericula subeundi.

Ad 5^{am}. R. N. seq. Auctarium primum, etiam ut periclitans, jam sufficiens est compensatio, sicut fidejussor unus, ut etiam periclitans aliquo modo, sufficit juxta ipsos adversarios, quin propterea debeat fidejussoris fidejussor alius exigi, et sic in infinitum. Nec exigitur auctarium tanquam medium plenam præstans securitatem, sed ut mutuantem movens spe qualiscumque lucri (si tamen ita nominare placeat, cum æque dici posset compensatio pro suscepto periculo) ad periculum subeundum.

ARTICULUS IV.

AN STATUTUM PRINCIPIS, VEL TITULUS PROVINCE SIT SUFFICIENS AD ALIQUID EXIGENDUM SUPRA SORTEM?

§21. *Præmitto*: Quantæ utilitatis sit præsens controversia, facile ex sola ejus propositione intelligitur. Ejus proinde magnitudo et gravitas, ut in aliis similibus usuvenire controversiis solet, quid mirum, si et hic auctores scindat in contraria? Affirmativam præter innumeros juris civilis Interpretes ipsamque Cameram Imperialem cum MARQUARDO Spirensi Episcopo ac Camerae Judice, anno 1577. ac præter Canonistas plurimos Theologi nobilissimi, ii que haud pauci numero, JACOB. LEDESMA in Congregatione super censu Germanico habita Romæ anno 1573. TOLETUS apud P. ZECH, in *Rigore moder. Doctrin. Pontif. Diss. II. Sect. V. Art. II. §. 112.* TANNER *Theol. Schol. Tr. 3. D. 4. de Just. Q. 7.* PASQUALICUS *Decis. Moral. 183.* HAUNOLD *de J. et J. Tr. 9. n. 421.* BABENSTUBER *Theol. Mor. seu, ut vocat, Ethicæ supernat. Salisburg. T. 7. Disp. 6. Art. 4.* METZGER *Theol. Schol. Salisburg. Tom. 3. Tr. 13. Disp. 43. Art. 2.* BOECKHN *Comment. ad Jus Can. Lib. V. Tit. XIX.* FELIX *POTESTAS Exam. Eccles. Tom. 1. n. 2414.* DOMINIC. VIVA *de Usur. Q. 3. Art. 1.* aliique recentiores complures. Negativam e contra propugnant alii; quos inter hoc seculo eminuit P. DANIEL CONCINA e Sac. Prædicator. Ord. in P. PICHLER prioris sententiæ patronum invecus, magis tamen indiscreto zelo, et stylo scommatico, quam solidis argumentis. Ego vero, qui phaleratis verbis haud moveor, minime contumeliis; sed potius rationum pondus intueor, nec quidquam obstantibus argumentis Concinianis, priori subscribendum sententiæ censeo. Quæ vero hic de statuto Principis, vel summi Magistratus dicentur, etiam de consuetudine debent intelligi, utpote quæ vim suam maxime a consensu Principis derivat. Igitur

§22. *Dico.* Statutum Principis est probabilius justus titulus aliquid exigendi supra sortem.

Prob. Statutum Principis est justus titulus exigendi moderatam præstationem ab ejus subdito, quando statutum hoc nititur causa publica, vel exigentia boni publici; ergo etiam, quando eadem causa subest, est justus titulus exigendi aliquid occasione mutui.

Prob. Ant. Vi domini alii, quod omnium consensu habet Princeps vel

Respublica in bona subditorum, potest de his disponere ad exigentiam boni publici; cur ergo ex eadem causa non posset dare facultatem præstationem moderatam aliquid a suis subditis exigendi? Ex eodem dominio alto potest ex causa publica extraordinaria tributa exigere a subditis præstanda sibi; quare non poterit jus concedere alteri ex causa pariter publica a suis subditis exigendi? Sane videmus quotidie, magistratus Ecclesiastici auctoritate concedi alteri jus exigendi pensionem annuam a Beneficiato altero, ac quidem ex causa solum privata, ad sustentationem pauperis clerici, vel ob præviam resignationem; ac cur non poterit Princeps politicus ex causa quidem publica in quibusdam circumstantiis obligare subditum ad moderatam præstationem solvendam alteri? Demum si ex causis publicis possit Princeps, vel Respublica, post legitimam possessionem tempore a jure requisito continuatam, transferre rerum valoris sæpe maximi in alios dominia, ut fit in præscriptione; multo magis ex similibus causis potest moderatam partem fructuum, vel præstationem moderatam exigendi jus conferre aliis.

Prob. et Cons. Non enim apparet, cur solummodo mutuum excludat statutum Principis, quod in negotiis aliis vim obligandi habet; nam statutum Principis, sicut titulus lucri cessantis, periculi facti et juris in assecuratione, est mutuo extrinsecum; igitur parum refert, sive occasione mutui, sive occasione alia jus exigendi præstationes aliquas detur a Principe; sicut parum refert, an lucrum cesset occasione mutui, vel alia; ultimata enim talis statuti ratio non est ipsa mutuatio, quod hic bene notari velim, sed causa publica exigens, ut mutuanti solvatur moderata præstatio. Unde etiam hæc præstatio non exigeretur *vi mutui*, sed *vi statuti* ex publica causa facti, ad quod mutuatio se habet solum occasionaliter; vel, si ita quis loqui malit, per modum conditionis, qua habita Princeps ad exigentiam causæ publicæ confert hoc jus mutuanti; ferme sicut in præscriptione legitima possessio debito tempore continuata se habet instar conditionis, qua posita lex rei dominium confert possessori. Paritas hæc de præscriptione apprime huc facit; utpote qua pleraque adversariorum argumenta retorquentur.

Causæ vero publicæ talis statuti esse possunt sequentes: subsidium inde obveniens locis piis, viduis, pupillis, personis miserabilibus atque egentibus, quæ sæpe nequeunt negotiando suis ex pecuniis lucrum capere; si tamen dent alii, conservari et sustentari possunt; Reipublicæ vero interest has conservari; imo huic earum cura incumbit: facilitas accipiendi mutuum, quæ uti bono communi et Reipublicæ membris est admodum utilis et subinde necessaria, ita et Reipublicæ optabilis: evitatio litium, quæ etiam communiter assignatur pro sufficienti causa in præscriptione; si enim necessario requireretur titulus lucri cessantis, vel damni emergentis, periculi amittendæ sortis, etc. aut prævia probatio ejus, quod *interest*, litium non foret finis; cum talis titulus deberet probari, et a mutuataris, qui passim ægre usuras solvunt, adesse negaretur: tranquillitas item conscientiarum, ne ob intervenientes titulos alios oriantur inquietudines: præsumptio demum generalis, eaque duplex, quarum una præsumitur in mutuante ordinare adesse titulum alium, lucri cessantis e. g. periculi sortis, vel non nisi difficulter et cum magnis molestiis recuperandæ, quod sane frequentissimum esse non apud pauperes solos, sed etiam eos, qui opibus valentiores vel sunt, vel videntur, vel se esse fingunt, quotidiana docet experientia.

Ante discussionem argumentorum contrariorum adverte, quæstionem a quibusdam moveri incidenter, an jus exigendi aliquid supra sortem primo et immediate in Germania (cujus potissimum gratia sola movetur controversia, et in qua interim tale jus dari supponimus) proveniat a Principe, vel communi populorum Germaniæ consensu, qui pactum hoc mutuo adjectum tanquam sibi utile judicaverunt, Principe tantum id confirmante, et restringente solummodo lucrum ad justos et moderatos limites, sicut BENEDICTUS XIV. S. P. in debitis subditorum suorum occasione belli contractis præstationes annuas restrinxit ad 4. pro 100. die 7 Septembr. 1748. edicto, quod insertum est Bullario BENEDICTI XIV. Tom. I. num. 139? Equidem posterius videtur probabilius; conclusioni tamen nihil officit; sive enim jus exigendi aliquid supra sortem proveniat a Principe ceu auctore primo, sive tantum confirmante et moderante usum populorum, perinde est, cum semper ab illius auctoritate suum robur desumat. Nunc ad dissolvenda argumenta contraria progredi liceat, quæ eo ordine, quo illa P. Concina partim congescit, partim de suo auxit, proferemus, omissis tamen viri Religiosi illepidis sarcasmis et dictis plus quam mordacibus in Doctores vere eximios, ut lectoris parcamus patientiæ. Petuntur vero illa 1°. ex erronea idea domini alti. 2°. Ex jure naturali et divino. 3°. Ex insufficientia causarum publicarum. 4°. Ab auctoritate.

523. *Obj. I.* Principes sunt administratores principatus: nequeunt certa dominia subditorum transferre: dominium altum in hoc situm est, ut ea, quæ lex naturalis et divina præcipit, Princeps exequatur; ut ob publicam utilitatem in fontes pœnam capitis statuere valeat; ut subditos defendat; ut subditus etiam invitus domum aut reficiat, aut demoliatur, quando id poscit ornatus viarum; soli vero Tyranni in bona subditorum jus sibi arrogant; ergo.

Ad 1um. D. Sunt administratores pure tales N. simul præditi dominio alto C.

Ad 2. R. etiam D. Nequeunt certa transferre dominia sine justa et publica causa C. cum hac N. Quomodo igitur illa transferunt in præscriptione sic, ut possessor possessione legitimo tempore continuata fiat perfectus dominus, etsi, lapso tempore, verus constet dominus?

Ad cætera: N. Ant. Recensita enim duntaxat pars sunt domini alti, non totum. Quod si plerosque juris publici consulamus interpretes, majestas, sive summum imperium, est potestas alteri non subordinata gubernandi Rempublicam ad communem subditorum felicitatem. Hæc vero summa potestas, utpote jus quoddam universale, alia in se particularia, ceu totidem majestatis particulas continet, inter quas dominium altum est, quod habet summus imperans in cives et bona civium, vi cujus, exigente necessitate, ea ad salutem publicam subditorum, et in usus publicos potest convertere. Sic destruuntur ædes, segetes belli tempore: exiguntur tributa alias non debita: et si, adversariorum consensu, potest Princeps ex dominio alto compellere subditum ad ædes proprias vel reficiendas, vel demoliendas solius ornatus viarum causa, quanto magis ex gravioribus causis publicis imponere subdito obligationem solvendi moderatam præstationem alteri?

Inst. Quaecumque habeat dominium altum Princeps, nequit tamen licit-

tas facere usuras, utpote in se malas; quod vero in se malum est, nequit facere non malum, sive licitum, cum ipse subsit juri divino, quod habet Altissimus; ergo.

R. D. Ant. Si per usuras intelligas lucrum præcise vi mutui exactum C. quod solum occasione mutui exigitur, sicut nimirum ex aliis titulis mutuo extrinsecis, ita ex statuto Principis jus illud in creditorem transferentis N. Sic vero nihil offendet contra jus divinum Altissimi, cum Princeps habeat dominium altum, sive potestatem disponendi de bonis subditorum ex publicis causis ad felicitatem publicam Reipublicæ.

Ad prob. R. Sunt in se malæ, quatenus sunt lucrum injustum, sive quod præcise vi mutui exigitur; sicut nimirum sola *injusta* rei alienæ detentio est mala in se, non vero *justa*, quæ fit ope præscriptionis, in qua proinde est adæquata argumenti retorsio.

524. *Obj. II.* Usuræ sunt jure naturali prohibitæ et divino; ergo nullo modo possunt fieri licitæ; jus enim naturale est immutabile: Item, nullo modo subest dispositioni Principis.

R. D. Ant. Usuræ sunt jure naturali et divino prohibitæ sub aliqua specie C. sub omni specie N. Alias nullo plane titulo alio liceret exigere auctarium supra sortem. Prohibentur igitur utroque jure usuræ *injustæ*, quatenus lucrum sunt, quod vi mutui solius exigitur; non vero *justæ*, sive sumptæ pro lucro, quod titulo justo alio ipsi contractui mutui extrinseco capitur. Priores nullo casu redduntur licitæ, sicque jus naturale eas prohibens est vera prorsus immutabile: posteriores dicto jure non prohibentur.

Nimirum ex legibus naturalibus aliquæ versantur circa objecta, quæ omni ex parte in se mala sunt, ut blasphemia, mendacium, simonia, utpote quæ divinis perfectionibus et rectæ constitutioni Reipublicæ adversantur; unde jure naturali prohibetur omnis blasphemia, omnis simonia, omne mendacium. Aliæ vero leges naturales versantur circa materiam, quæ duplicem continet speciem, bonam et malam, ut patet in homicidio, quod est aliud injustum, aliud justum; ac solum prius a jure naturali prohibetur, scilicet quod fit auctoritate privata extra casum necessariæ defensionis; justum vero, quod fit auctoritate publica, vel in casu defensionis necessariæ, legi naturali prorsus non obstat: patet etiam in retentione rei alienæ, de qua ante; atque ita de usuris dicendum. Sed, ut res clarius pateat, aliquæ porro leges naturales versantur tum *circa actus* liberos quidem, sed alterius potestati dominativæ subjectos, ut sunt vota, juramenta, contractus filii impuberis, cujus voluntatem leges ob immaturitatem judicii subdunt potestati patriæ: tales quoque sunt contractus Religiosorum, qui voluntatem suam voto obedientiæ Prælato submiserunt. Obligatio talium actuum de se juris naturalis est; facta tamen irritatione a patre, vel Prælato, aut his dissentientibus filium impuberem ac Religiosum non obligant, quin mutetur jus naturale, quia hoc nunquam urget obligationem voti, contractus facti ab impubere filio, vel Religioso, quando dissentit pater, aut Prælatus. Tum *circa materiam* in alterius jure, ac dispositione positam; multæ enim materiæ ex altiore potestate cui subsunt, sic immutantur, ut non sint objectum legis naturalis prohibentis. Sic, non obstante lege naturali, non occides, neque ea mutata, licite Abraham occidisset fi-

lium, Deo, cui humana vita plene subest, sic volente: sic, Deo transfere-
rente in Judæos dominium, juste spoliarunt Ægyptios, occuparunt terras
diversarum gentium, ab his usuras exegere: sic leges præscriptionis rei
alienæ dominium transferunt in bonæ fidei possessorem, ut lapsa tempore
licite retineatur, cognito licet domino, quin jus naturale mutetur; quia
hoc non prohibet occisionem, occupationem, ac detentionem justam
alienæ rei, scilicet dum hæc fiunt ex consensu illius, qui pollet potestate
de his disponendi. Ita in præsentī controversia lex naturalis non prohibet
capere lucrum supra sortem, quando capitur ex voluntate Principis, ex
causis publicis conferentis jus illud exigendi, utpote qui potestate gaudet de
bonis subditorum ob causas publicas disponendi.

Si dicas 1°. Mala est argumentatio: Deus potuit dominium transferre in
Hebræos; his permittere, usuras capere ab alienis gentibus, quanquam
hoc permissum fuisse neget D. THOMAS; ergo et Princeps potest, vel jus
humanum positivum quodcumque. Numquid hoc jure etiam polygamia
fieri poterit licita simultanea, quia hanc Deus olim indulsit?

R. 1°. Nos Hebræorum exemplum solummodo attulisse, ut constaret,
materiam, circa quam versatur jus naturale, esse aliquando in alterius
jure ac potestate positam, et ab hac sic mutari, ut non substet legi natu-
rali. Interim, quia Princeps ab ipso etiam Deo dominium altum accepit ac
potestatem gubernandi Rempubicam ad hujus felicitatem,

R. 2°. Argumentatio illa non est omnino rejicienda; ut enim finem dictum
consequatur Princeps, necessarium est, ut exigente necessitate et causis
publicis possit de subditorum bonis disponere. Ac numquid ideo juxta ad-
versarios potest demoliri ædes ornatus viarum causa? Numquid ita legibus
præscriptionis re vera ipsum transfertur dominium? Hoc tamen intercedit
discriminis Deum inter et Principem, quod hujus dominium altum a Deo
collatum restrictum sit *ad exigentiam causæ publicæ*, non divinum; sed hoc
non obstante subsistet consequens: ergo Princeps, vel magistratus huma-
nus, quia habet dominium altum, etsi restrictum ad causam publicam in
bona subditorum, potest conferre jus creditori exigendi aliquid supra sor-
tem, exigente id causa publica. Equidem negat Doctor Angelicus, licite
Hebræos exegisse usuras ab alienis; affirmat tamen S. AMBROSIIUS, *L. de
Tobia. c. 15.* cumque eo Interpretes ac Theologi plurimi, quod Deus domi-
nium in gentium illarum bona dedisset Judæis.

Ad prob. R. Disparitas est; quod Catholicorum nemo unquam crediderit,
nec aliquo ullo constet indicio, Deum permisisse Principum potestati cor-
pora humana in ordine ad generationem proles; omnes contra eenseant,
permisisse illis potestatem disponendi circa bona subditorum, dum id causa
publica exigit, cum hæc potestas sit necessaria Principi ad bonum Reipu-
blicæ publicum procurandum, etiam consensu P. CONCINÆ, cum ideo possit
demoliri ædes ornatus publici causa.

Si dicas 2°. Cum præscriptione nulla est paritas; ergo. *Prob. Ant.* Nam 1.
Præscriptio nullibi lege naturali, vel divina est vetita; sed tamen usura.
2. Quin præscriptio approbata videtur jure divino, *Judic. 11.* ubi JEPHTE ad
præscriptionem provocat: *Quare tanto tempore nihil super hac repetitione ten-
tastis?* 3. Præscriptionem invecam fuisse jure gentium, colligitur ex JEPHTE
codem; illa enim se contra Ammonitas tuebatur; si vero inter Gentes non

recepta fuisset præscriptio, hanc ceu vanam Ammonitæ rejecissent. 4. Imo
sicut jus naturale bonorum divisionem, sic præscriptionem invexit; prima
enim inducta est ad tranquillitatem servandam inter homines; sed huc æque
facit præscriptio.

R. N. *Ant. Ad prob. 1^{am}.* R. 1°. Etiam nullibi tale statutum reprobatum
legitur.

R. 2°. Non quæritur, an præscriptio sit vetita; sed *an retentio rei alienæ?*
Unde manet hoc argumentum: licet lex naturalis prohibeat, ne Titius reti-
neat agrum Sempronii; leges tamen præscriptionis efficiunt, ut ager Sem-
pronii transeat in dominium Titii, ab eoque citra ullam legis naturalis
violationem retineri possit; igitur etiam licet lex naturalis prohibeat usuras
stricte dictas, sive malas, quæ petuntur *vi mutui*; potest tamen statutum
Principis dare mutuanti jus exigendi aliquid supra sortem, quod eo ipso
non est amplius lucrum ex mutuo, sed ex dominio alto Principis concessum;
si enim potest transferre dominium agri irrevocabile, cur non jus tempo-
rale ad aliquot nummos redimibile ad libitum debitoris? Certe occasio
mutui hoc impedire non potest, sicut nec translationem domini in priore
casu impedit proprietas pertinens ad Sempronium.

Ad prob. 2^{am}. R. 1°. Etiam gratis permissio præscriptionem, *Judic. 11.*
approbati, nihil officit; nam neque jus divinum potest reddere licitum,
quod est jure naturali prohibitum et intrinsece malum: atqui retentio rei
alienæ est jure naturali prohibita; ergo. At vero legibus præscriptionis, sive
humanæ dicantur, sive divinæ, licita est rei alienæ retentio. Sed juxta litte-
ram textus

R. 2°. Præscriptio inducta est jure mere humano, nec *cit. loc.* confirma-
tur; JEPHTE enim hic non confugit ad præscriptionis titulum, sed ex veteri
gentis suæ historia ostendebat, Ammonitis nihil competere juris in terram
Amorrhæorum, utpote quæ olim Judæis jure belli subjecta fuisset: *Domini-
us Deus Israel, aiebat JEPHTE v. 24. subvertit Amorrhæum, pugnante contra
illum populo suo Israel, et tu nunc vis possidere terram ejus? ... Quæ Domi-
nus Deus noster victor obtinuit, in nostram cedent possessionem.* En, ad jus
belli provocat. Subdit deinde argumentum a præsumptione; præsumendum
non esse, quod Ammonitæ, si quid juris habuissent in terram Amorrhæo-
rum, non contradixissent primæ occupationi, vel trecentorum annorum
possessioni. Nullum igitur hic occurrit præscriptionis vestigium.

Ad prob. 3^{am}. R. 1°. Etiam jus gentium, utpote mere humanum, non posse
facere licitum, quod est jure naturæ prohibitum; et tamen eo jure juxta
adversarios licita est rei alienæ detentio, alias jure naturali prohibita. Sive
ergo jure gentium inducta dicatur præscriptio, sive lege Principis, salva
consistet retorsio a præscriptione desumpta; quod nimirum retentio rei
alienæ, jure naturali alias prohibita, possit lege humana præscriptionis esse
justa et licita juxta sensum jam datum; igitur et lege Principis auctarium
aliquod supra sortem; cum tantum possit summus imperans suo haud dubie
in territorio ex justa publica causa, quantum ex eadem gentes mutua
inter se conventionē; ac neque prioris lege, neque gentium pactis lex natu-
ralis immutari queat.

R. 2°. Quidquid sit de illa Jurisconsultorum controversia, quæ huc directe
non pertinet, an præscriptio originem debeat juri gentium, etsi formam